

Kandidatuppsats i offentlig förvaltning [VT16]

Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Elin Forså

Erik Lorentsson

Handledare: Stig Montin

Examinator: Lena Lindgren

Nya idéer, gamla spår eller kappvändare?

**En studie om Centerpartiets förändring i kärnkraftsfrågan
utifrån institutionalism och rational choice**

Sammanfattning

Studiens syfte är att undersöka hur och varför Centerpartiets kärnkraftspolitik har förändrats sedan 1970-talet. Partiet har gått från att vara stora kärnkraftsmotståndare, till att under 2000-talet medverka till beslut som innebär kärnkraftens fortlevnad under överskådlig framtid. Tre policyteoretiska perspektiv från institutionalism och rational choice-teori används för att studera Centerpartistiska dokument som partiprogram och valmanifest vid tre olika perioder från 70- till 2000-talet i syfte att belysa hur de olika teorierna kan förklara svängningen. Av analysen framkommer att förändringen har skett gradvis och materialet ger belägg för förklaringar som är förenliga med samtliga perspektiv. Resultatet visar också att det finns skäl att kalla Centerpartiets handlingar under 2000-talet för rationella, vilket står i kontrast mot tidigare forskningsresultat som klassat partiets handlingar som institutionellt betingade.

Nyckelord:

Historisk institutionalism, idéinstitutionalism, rational choice, kärnkraft, Centerpartiet.

Innehåll

1. Inledning	1
1.1. Tidigare forskning	2
1.2. Problemformulering och forskningsfråga.....	4
1.3. Syfte	5
1.4. Avgränsningar.....	5
1.5. Vidare disposition	6
2. Teoretiskt ramverk	6
2.1. Institutionell teori.....	6
2.1.1. Historisk institutionalism.....	7
2.1.2. Idéinstitutionalism	8
2.1.3. Kritik mot institutionalismen.....	9
2.2. Rational choice	10
2.2.1. Röstmaximering.....	10
2.2.2. Kritik mot rational choice.....	12
2.3. Analysverktyg	12
2.3.1. Historisk institutionalism.....	12
2.3.2. Idéinstitutionalism	13
2.3.3. Rational choice – röstmaximering	13
2.4. Frågeställningar	13
3. Metod.....	14
4. Centern, kärnkraften och Sverige.....	14
5. Resultat	16
5.1. Centerpartiets inställning till kärnkraft.....	16
5.1.1. 1974-1981: Kärnkraftsmotståndet formas	16
5.1.2. 1988-1994: Kärnkraftsfrågan får konkurrens	18
5.1.3. 2006-2010: Alliansperioden	20
5.1.4. Sammanfattning av perioderna	23
5.2. Förklaring till förändring	24
5.2.1. En tilltagande spårbundenhet	24
5.2.2. Idéernas makt.....	27
5.2.3. Centerpartiet som röstmaximerare.....	29
6. Slutsatser.....	31

6.1. Förslag till vidare forskning	33
Referenslista.....	34
Tryckta	34
Internet.....	36

1. Inledning

“Jag sätter mig inte i en regering som startar fler kärnkraftverk” sade Centerpartiets partiledare Thorbjörn Fälldin i radio 1976 (Larsson 1986:49). 2009 framlade Alliansregeringen, där Centerpartiet ingick, en proposition som resulterade i att nya reaktorer för första gången sedan 80-talet tilläts byggas i Sverige (Proposition 2009/10:172). Hållningarna är diametralt motsatta. Vad hände däremellan? Denna studie kommer att se närmare på vad som kan förklara en förändring som när Centerpartiet gick från att vara kärnkraftens största motståndare till att vara delaktiga i beslutet att tillåta nya reaktorer.

1970 beslutade en enad riksdag att Sverige skulle satsa på kärnkraften och bygga elva kärnreaktorer (Asp & Holmberg 1984:13), varav den första, Oskarshamn 1, togs i drift år 1972. Inte långt senare bröts den partipolitiska enigheten då Centerpartiet blev det första partiet i Sveriges riksdag att ta ställning mot kärnkraften (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:264). Partiet krävde senare stopp för utbyggnaden av kärnkraft men också att inga fler reaktorer skulle laddas. En intensiv opinionsbildningsprocess inleddes och det var under denna period som partiernas energipolitiska program utformades och samtliga riksdagspartier tog ställning i kärnkraftsfrågan. Partiernas ställningstaganden angående kärnkraften grupperade dem på ett ovanligt sätt då deras inställningar inte kunde delas in i det vanliga vänster-högermonstret. Detta genererade udda partikoalitioner (Asp & Holmberg 1984:14), som när Centerpartiet och Vänsterpartiet stod bakom samma linje i kärnkraftsomröstningen 1980.

Kärnkraftsfrågan var gynnande för Centerpartiet med Thorbjörn Fälldin som partiordförande vid valet år 1976 och ses som en av de viktigaste faktorerna bakom regeringen Palmes fall samma år. Kärnkraften blev en stor tvistefråga inom Fälldins första regering; Centerpartiet var emot medan Folkpartiet och Moderaterna var för (Ibid:13). Motsättningarna inom koalitionen visade sig vara oöverkomliga och två år senare meddelade statsminister Fälldin regeringens avgång. Centern lät hellre regeringen gå under än vek sig i fråga om kärnkraften (Vedung 1979:9).

1.1. Tidigare forskning

Rosén Sundström och Sundström (2010) har skrivit om hur Centerpartiet har utvecklats sedan sin storhetsperiod på 70-talet då de som mest fick en fjärdedel av rösterna i riksdagsvalet 1973. Med utgångspunkt i den stora väljarflykt partiet genomlevt sedan dess, då Centerpartiet i valet 2000 knappt kom över riksdagsspärren på fyra procent, analyserar de vägval som lett partiet från att vara ett mittenparti med en stark miljöpolitisk profil till det högerorienterade Centerparti som gick till val 2010. Analysen berör huvudsakligen den förnyelseprocess som partiet aktivt inledde en kort tid innan millennieskiftet. Författarna menar att 70-talets Centerparti var en blandning av ett folkrörelseparti och ett catch-allparti, det vill säga ett parti som söker väljare i alla samhällsgrupper, men att den moderna inkarnationen huvudsakligen karakteriseras av komplementstrategier, även om drag av folkrörelsepartiet finns kvar. Med komplementstrategier menas strategier som syftar till att locka en ny väljargrupp utan att alienera trogna röstare (Rosén Sundström & Sundström 2010:190). Detta gjordes genom ett fokus på entreprenörskap och genom att retoriskt tala om den traditionella Centerpartistiska väljargruppen lantbrukare som entreprenörer. Rosén Sundström och Sundström drar slutsatsen att Centerpartiet åtminstone delvis lyckats i sin ansats att förmedla en profilerad politik till väljarna. Detta åstadkoms genom ett medvetet kliv åt höger och en skarpare profilering som ett parti som vill understödja svenskt entreprenörskap (Ibid:196). Vad gäller miljö- och kärnkraftsfrågan är Rosén Sundström och Sundström kritiska till Centerpartiets möjligheter att vinna röster via sin energipolitik. De konstaterar att Centerpartiets väljarbas fortfarande är övervägande för en kärnkraftsavveckling, men att en nedtonad kärnkraftskritik troligtvis har varit nödvändig för att kunna bilda en högerregering (Ibid:197f).

Håkansson (2005:90) skriver om Centerpartiets framgångsrika nyttjande av komplementstrategin. Centerpartiet grundades 1913 och agerade främst i jordbrukarnas intresse. I takt med att jordbruket blev en mindre omfattande sysselsättning blev också partiets kärnväljare färre. Med namnbyten och politikförändringar använde Centerpartiet sig av komplementstrategier för att bredda väljarunderlaget under 50- och 60-talen med positiv effekt.

När Håkansson diskuterar partiernas agerande och klassificerar de svenska riksdagspartierna utgår han ifrån tre perspektiv: partier som utflöde av samhället, partier som aktörer och partier som organisationer. Ur det förstnämnda perspektivet ses partier som ett resultat av samhällsutvecklingen; partier skapas av samhällsgrupper för att föra deras talan i den politiska sfären. Aktörsperspektivet är rationellt, det vill säga utgår från nytto-maximering som drivkraft, och ser partiet som ett verktyg för en styrande elit att gynna sina egna intressen. Slutligen skriver Håkansson att partier enligt organisationsperspektivet inte i sig är fria aktörer, utan är styrda av interna strukturer, maktförhållanden och regler. Detta perspektiv saknar inte rationella drag, men framhäver i synnerhet nyinstitutionella teoriers betoning på hur institutioner formar handlande. Centerpartiet beskrivs enligt Håkansson bäst av detta organisationsperspektiv. Han menar att de trots svikande väljarstöd och risk för utträde ur riksdagen under 2000-talets första hälft stod fast vid sina grundläggande värderingar (Ibid:93f).

Håkanssons kategorier är inte de enda inom vilka partier kan sorteras. Inom partiforskningen finns även ett annat klassifikationssystem som bland andra Strøm skrivit om. Dessa kategorier är röstsökande, ämbetsökande och policysökande partier (Strøm 1990:565). De kategorier Håkansson använde sig av fokuserar på varför partier agerar som de gör – Strøms klasser behandlar istället vilka mål partiet har. Röstsökande, eller röstmaximerande, partier agerar på det sätt de tror kommer att ge dem flest röster. Målet är att bilda regering. Dessa partier skiljer sig från de ämbetsökande genom att de senare inte i huvudsak är inriktade på just röster – deras agerande syftar till att överta ämbeten, inte nödvändigtvis genom att bli ett så stort parti som möjligt. Strøm skriver att ämbetsökande partier är mer intresserade av de fördelar det innebär att inneha ett ämbete än den faktiska politiken. De policysökande partierna strävar däremot efter att i så hög grad som möjligt påverka offentlig policy, men inte helt utan rationella ambitioner kring politiska ämbeten (Ibid:566ff). Enligt Döring och Hellström blir effekten av partiernas policysökande natur att medianpartier har goda chanser att ingå i en koalitionsregering, eftersom politiska partier söker koalitionspartners med liknande ideologier. Mittorienterade partier kan potentiellt ingå i en regering på båda sidor av den politiska höger-vänsterdimensionen. I västeuropeiska

demokratier tenderar partiets policy, till skillnad från central- och östeuropeiska demokratier, att ha gott förutsäggande värde i frågan om vilka partier som kommer att ingå i en regering (Döring & Hellström 2013:697).

Tidigare forskning som Rosén Sundström och Sundströms har berört fallet Centerpartiet specifikt, medan annan forskning, som Strøm, anlagt ett mer generellt perspektiv på politiskt agerande. Forskningen om Centern har ofta utförts utan ett tydligt avgränsat teoretiskt perspektiv och varit av en mer beskrivande natur. Håkansson använde sig av ett specifikt teoretiskt ramverk, men över ett större svenskt partipolitiskt spektrum. I klassificeringen av de svenska riksdagspartierna menar han att Centerpartiet varit principfast och låtit sina politiska ståndpunkter stå fasta under krisperioden kring år 2000. Trots detta är det en allmän uppfattning att Centerpartiet i stora drag har övergett sitt motstånd mot kärnkraften. Det finns begränsad forskning kring just Centerpartiet ur ett avgränsat teoretiskt perspektiv. Detta ger utrymme för att undersöka vad som hänt med partiets kärnkraftsmotstånd men framförallt varför det har skett.

1.2. Problemformulering och forskningsfråga

I Sverige produceras omkring 40 procent av all energi i kärnkraftverken (U.S. Energy Information Administration 2016). Trots en folkomröstning är kärnkraftens framtid inte avgjord och det är lite som i praktiken hänt inom kärnkraftsfrågan. Det är uppenbart att denna fråga har varit svår för den svenska politiken att hantera. 1980 års folkomröstning, med Centerpartiet i spetsen för kärnkraftsmotståndarna, resulterade i ett beslut om kärnkraftens avveckling till år 2010. Väl år 2010 röstade riksdagen, med borgerlig majoritet, för en proposition som upphävde avvecklingslagen¹ (Sveriges Riksdag 2010). Centerpartiet har inte stått fast vid sin politik, utan har ändrat sin ståndpunkt. Vad är det som gör att ett parti, som har haft så tydlig inställning i en politisk fråga att en regering har upplösts, helt vänder om? Detta leder till studiens forskningsfråga:

Varför har Centerpartiet förändrat sin inställning i kärnkraftsfrågan?

---

¹ Lag som stiftades 1997 och gav regeringen möjlighet att dra in rätten att driva kärnreaktorer. Lagen syftade till att möjliggöra en svensk energiomställning (SFS 1997:1320).

1.3. Syfte

Syftet med studien är att genom Centerpartiets förändring i kärnkraftsfrågan och valda teoretiska perspektiv undersöka varför ett politiskt parti ändrar inställning i en politisk fråga. För att undersöka varför Centerpartiets politik har förändrats måste också politikens förändring över tid kartläggas.

Studien kan sägas ha två bidrag. Dels bidrar den till kunskap om hur en politisk sakfråga, som kärnkraften, har utvecklats och förändrats över längre tid. Dels innefattar studien en mängd empiri från flera tidsperioder som genom det analytiska ramverket ger förutsättningar för att bidra med specificerade förklaringar till varför policyförändring har skett.

1.4. Avgränsningar

I denna uppsats studeras Centerpartistiska dokument från tre perioder sedan kärnkraftsfrågan blivit en viktig del av den partipolitiska agendan. Centerpartiets kärnkraftspolitik har valts som studieobjekt då den utgör ett tydligt exempel på politisk förändring inom ett parti.

Den första perioden som behandlas är 1974-1981. Denna period används som utgångspunkt för att bedöma hur politiken har förändrats sedan dess. Ett nedslag görs sedan i dokument från slutet av 1988-1994 i syfte att studera hur kärnkraftsfrågan behandlas ett decennium efter Centerns 70-talspolitik. Att undersöka en period mellan utgångspunkten och den senaste kan ge insikt i huruvida förändringen pågått under en längre tid eller skett plötsligt. Slutligen undersöks dokument från tiden med den första Alliansregeringen, det vill säga 2006-2010. Det gör det möjligt att studera hur detta då nybildade samarbete kan ha påverkat Centerpartiets kärnkraftspolitik.

Detta arbetssätt gör att policyförändringar kan följas över lång tid, men kan riskera att missa exakt när vissa förändringar har skett och vilka argument som ursprungligen gavs för dessa. Trots detta kan metoden ge en bra bild av förändringen eftersom både en mittperiod och en senare period studeras – detta betyder att även en gradvis förändring kan spåras. Det bör

nämnas att materialet för perioden 1988-1994 inte har varit lika omfattande som det för övriga perioder, då stämmoprotokoll inte gått att tillgå. Jämförbara dokument finns dock för samtliga perioder.

1.5. Vidare disposition

I nästa kapitel redogörs för de teoretiska perspektiv som kommer att användas. Utifrån de teoretiska perspektiven presenteras ett analysverktyg som utgörs av förväntade drag materialet bör uppvisa sett utifrån respektive policyteori. Därpå preciseras frågeställningar och metod, samt ett kapitel där Centerpartiet och kärnkraftens historia i Sverige presenteras. Den efterföljande resultatredovisningen består av två delar. I samband med resultatredovisningen analyseras och relateras materialet till tidigare forskning. Studien avslutas med slutsatser och förslag till vidare forskning.

2. Teoretiskt ramverk

Här kommer studiens teoretiska perspektiv att presenteras. Teorierna nedan kommer att användas för att analysera det empiriska materialet. Uppsatsen utgår från tre teoretiska perspektiv med stark förankring i samhällsvetenskapliga studier – två med ursprung i institutionalismen samt ett i rational choice-teorin. Användandet av fler än ett teoretiskt perspektiv gör det möjligt att ta hänsyn till flera möjliga förklaringsmodeller till politisk förändring. Teorierna har valts på grund av deras skilda förklaringar till politiskt agerande.

2.1. Institutionell teori

Institutionell teori tar hänsyn till hur de omgivande institutionerna påverkar individers handlingar. Tidiga institutionalister betraktade huvudsakligen hur formella institutioner, det vill säga författningar, juridiska system och liknande, påverkar handlande (Lowndes 2002:90). Med nyinstitutionalismens intåg från 70-talet och framåt vidgades begreppet till att inte enbart innefatta formella institutioner. För nyinstitutionalister är institutioner även normativa mönster som upprepas i vardagen – något så enkelt som ett handslag kan betraktas som en institution. Scott definierar institutioner som följer:

Institutions comprise regulative, normative, and cultural-cognitive elements that, together with associated activities and resources, provide stability and meaning to social life.

(Scott 2014:56)

Denna definition omfattar utöver de formella politiska institutionerna, de regulativa, även sociala och kulturella mönster. Detta kommenteras också av Lowndes, som delvis beskriver skillnaden mellan gammal institutionalism och nyinstitutionalism som ett skifte från formalitet till informalitet i betraktandet av institutioner (Lowndes 2002:98).

2.1.1. Historisk institutionalism

Institutionalismens största svaghet är dess relativa oförmåga att förklara förändring (Lowndes 2002:104). Denna oförmåga kan i hög grad förklaras med fenomenet spårbundenhet som i synnerhet är centralt för den historiska institutionalismen. Spårbundenhet innebär att tidigare beslut och historiska erfarenheter gör det svårt att bryta det ingångna spåret. Spåret uppstår ofta i vad som kallas formativa moment eller kritiska vägska. Dessa kännetecknas av en kort period av synnerlig betydelse för den framtida utvecklingen, eftersom beslut som fattas vid dessa vägska kommer att ligga till grund för i princip alla framtida beslut (Collier & Collier 1991:30). När flera beslut av liknande karaktär fattas förstärks både styrkor och svagheter som är associerade med policyn. De kritiska vägskaen kan nås som en följd av en lång tid av likriktade policybeslut. Detta fenomen kallas för "increasing returns" (Scott 2014:144f). Ur ett ekonomiskt och organisatoriskt perspektiv diskuterar Scott hur det är mycket kostsamt att byta teknologier när de väl tagits i bruk, eftersom organisationen vant sig vid och baserat sin verksamhet på dessa. Även om en annan teknologi skulle ge ett bättre resultat är organisationen mer eller mindre tvungen att fortsätta arbeta med den gamla. Ju mer ett redan implementerat system utvecklas, desto större antas fördelarna av systemet bli, men spårbundenheten ökar också i takt med att fler beslut i samma riktning fattas (Scott 2014:144f).

Spårbundenhet innebär inte att förändring inte kan ske. Det är dock osannolikt att förändring utan påverkan av en yttre kris kommer ske i en radikalt ny riktning när spåret väl har anlagts. Utveckling kommer fortsätta att ske, men historisk kontext leder framtida beslut i en viss riktning. Policyutveckling sker således inkrementellt – varje beslut bygger på de tidigare och bidrar till en gradvis, långsam förändring (Hill 2013:72).

2.1.2. Idéinstitutionalism

Idéinstitutionalism, även känd som diskursiv institutionalism, är en relativt ny form av institutionalism som i huvudsak behandlar idéer och diskursen kring dem (Schmidt 2010:3). Medan andra institutionalistiska inriktningar ser institutioner som externa strukturer som formar beteende på ett huvudsakligen begränsande sätt, ser idéinstitutionalister institutioner som internt skapade. Förmågan att skapa institutioner beror på det Schmidt kallat för "background ideational abilities". Med detta avses en individs samlade förmåga att förstå och tolka omvärlden (Schmidt 2011:55). Institutionerna blir alltså till inom varje individ beroende på dess förmåga att förstå den omgivande situationen. Men institutioner är inte enbart begränsande efter att de kommit till, utan kan förändras. Detta synsätt gör idéinstitutionalismen unik bland de övriga: den betonar förändring över stabilitet. Den historiska institutionalismen förklarar stabilitet genom spårbundenhet, den sociologiska genom kulturella normer och rational choice-institutionalister genom egenintresse (Schmidt 2011:49). Idéinstitutionalismen talar istället om gradvis förändring genom idéers utveckling och spridning. Teorin är enligt Schmidt något underutvecklad, då den visserligen kan förklara förändring i institutioner, men ännu inte kartlagt *hur* idéer påverkar institutioner.

En möjlig förklaring är "foreground discursive abilities". Detta är en kommunikativ aspekt av institutionalismen som avser förmågan att förändra institutioner efter kommunikation. Schmidt skriver att idéer inte kan spridas till att bli kollektivt handlande utan att de kommuniceras till omvärlden. Institutioner omformas alltså genom kommunikation, eftersom nya idéer då påverkar individens tolkning av omvärlden – dess background ideational abilities (Schmidt 2011:56). Institutionerna behöver ur detta perspektiv inte vara sociala eller historiska fällor som strikt dikteras av sociala eller historiska normer (Schmidt 2011:52). Den diskursiva aspekten kan delas in i två typer: den koordinativa och den

kommunikativa. Den förra avser den diskurs som existerar bland policyskaparna – de som skapar idéerna. Den senare berör den kommunikativa diskursen som sker från den politiska nivån till samhället i stort, eller, ur botten up-perspektivet, från folkrörelser till det politiska planet (Schmidt 2010:4f). Eftersom denna studie inte omfattar Centerpartiets kommunikationsstrategier kommer den diskursiva institutionalismens kommunikativa aspekt inte att behandlas.

Gränsen mellan historisk och diskursiv institutionalism kan vara subtil. Huruvida det historiska eller idébaserade synsättet följs beror på vilken betydelse idéerna ges i den historiska kontexten. De som ser idéer som skapade av historiska händelser bör titulera sig som historiska institutionalister; för dem är det den historiska kontexten som avgör huruvida en idé är lämplig eller inte (Schmidt 2011:53). Om en idé står i strid med det spår som ingåtts sedan tidigare är det inte troligt att idén kommer få betydande spridning i det kollektiva medvetandet. Steget över till idéinstitutionalismen, som visserligen kan baseras på en historisk grund, sker när idéer betraktas som mer, men inte helt, oberoende av den historiska kontexten. Skillnaden kan sammanfattas med att i den historiska institutionalismen är det historien som skapar institutioner, medan de i den diskursiva institutionalismen skapas av idéer som i viss mån formats av historien.

2.1.3. Kritik mot institutionalismen

Institutionalismens kritiker har länge pekat på problemet med att förklara varför förändring uppstår inom institutionella ramar (Hill 2013:76f, Lowndes 2002:104). Institutionell påverkan bör teoretiskt sett leda till att förändring inte kan uppstå eftersom ramarna dikterar handlingsmöjligheterna. Det gör både klassisk och ny institutionalism till teorier med en deterministisk utgångspunkt som ger mycket begränsade möjligheter att förklara verkliga händelser där förändring stått i centrum. Försök till att förklara förändring inom ramen för institutionell teori har dock gjorts, som av Collier och Collier (1991). Schmidts (2010, 2011) nya tänkande kring idéinstitutionalismen och dess dynamiska förhållningssätt till förändring ger också möjlighet att diskutera förändring ur ett institutionellt perspektiv.

Annan kritik som framförts mot institutionalismen är dess vida definition av institutioner. Särskilt inom nyinstitutionalismen kan definitionen tyckas vara allt för bred, då institutioner anses kunna vara allt från lagar och juridiska system till sociala koder som ett handslag. Kritiker menar att denna näst intill allomfattande definition av institutioner gör att teorins förklaringsvärde blir mycket begränsad. Teorin förklarar allt och inget; om *allt* är institutioner, vad kan då egentligen förklaras? Kritiker menar dessutom att teorin enbart kan användas som en förklarande mall i efterhand – inte som ett verktyg för att förutse framtida händelser (Hill 2013:81f).

2.2. Rational choice

Det tredje teoretiska perspektiv som används i denna studie är rational choice-teori. Denna teori har sitt ursprung i det ekonomiska fältet, där den bland annat använts för att förutsäga beteenden hos konsumenter genom att studera preferenser under antagandet att alla är nytto-maximerare. Teorin har fått förankring inom den statsvetenskapliga disciplinen där den främsta användningen är vid studier om politiskt agerande och konkurrens mellan partier (Hill 2013:93, 95).

2.2.1. Röstmaximering

Downs menar att politiska partiers agerande kan förklaras med att politiker söker den makt och prestige som kommer med att vinna val. Därmed kommer politiker att forma sin politik för att vinna val, snarare än att vinna val för att förverkliga sin politik (Downs 1957:28). Målet för det politiska partiet blir då att vinna val genom att föra en röstmaximerande politik. Det finns några grundförutsättningar för Downs teori, bland annat att partier är rationella och agerar utifrån egenintresse. Även väljarkåren är nytto-maximerande och kommer enligt den rationella principen rösta på det parti som de anser kommer maximera deras egennyttan (Ibid:27). Till skillnad från institutionalismen ryms inga incitament formade av institutioner inom Downs modell. Partierna hoppas kunna maximera sina röster genom att ändra sina ståndpunkter till vad som kan locka störst andel väljare och det är detta agerande Downs beskriver som röstmaximerande (Ibid:28).

Ett grundantagande för Downs teori är att individer agerar rationellt i den meningen att de strävar efter nyttomaximering, givet att individen har information om valmöjligheter. Den rationalitet som politiker praktiserar menar Downs har en särställning eftersom den är en grundsten för uppbyggnaden av ett samhälle i övrigt (Ibid:5f). Dessutom förutsätter modellen att alla partier drivs av en vilja att ingå i regeringen. Den förda politiken blir då ett medel för partier att få tillgång till den makt och prestige som regeringsställning anses medföra. Med detta antas också att ett omvänt förhållande – en vilja att bilda regering för att förverkliga sin politik ryms inte i modellen (Ibid:28). En förändring i väljarnas preferenser leder således till en förändring i partiets politik.

För att få möjlighet att bilda regering krävs ett visst antal röster från väljarna. Betoningen ligger därmed på partiernas strävan att röstmaximera och Downs menar att strävan efter att vinna väljarnas röster gör att partierna måste formulera olika politik (Ibid:31ff). Enligt modellen finns det bara ett visst antal väljare ett parti kan nå och för att dessa väljare ska bemöda sig att rösta krävs det att det finns vissa skillnader mellan partierna. Partiernas benägenhet att omdefiniera eller ändra sina ståndpunkter efter väljarnas preferenser kommer från kampen om väljarnas röster och är den starkaste drivkraften när partier formar sin politik (Ibid:98). Därmed kommer partierna välja den ideologi som antas vinna flest väljare och inte den ideologi som partierna anser förbättra samhället (Ibid:101ff). Den politiska förflyttningen kan dock inte ske hur som helst eftersom partierna inte vill signalera en ansvarslöshet till väljarna. Partierna tenderar att hålla sina förändringar inom ett givet politiskt spektrum. Hur snabbt dessa skiftningar sker har alltså betydelse och Downs menar att majoriteten av de förändringar som ett parti gör sker långsamt under längre tid (Ibid:109).

Hur demokratiska system är uppbyggda skiljer sig åt mellan länder och hur många partier som är med i ett system varierar. I ett system med endast två partier tenderar ofta de båda partierna att konvergera mot mitten för att locka över så många mittenväljare som möjligt. Ett flerpartisystem som det svenska ger istället skäl att hålla ett visst ideologiskt avstånd för att kunna möta väljarnas olika preferenser. När partierna röstmaximerar blir det alltså i form av att formulera en politik som utmärker sig bland de övriga partierna. Detta kan ge

uppfattningen att partier i sådana system värdesätter sin ideologi högre men detta, menar Downs, är endast en fasad partierna visar upp i syfte att röstmaximera (Ibid: 115ff).

2.2.2. Kritik mot rational choice

Ett grundantagande inom teorin är att alla handlingar är instrumentella, till skillnad från institutionell teori, och detta har kritiserats av Boudon (1998) som menar att handlingar också kan vara icke-instrumentella. Vad Boudon menar är att vissa handlingar inte utförs för att uppfylla något rationellt mål – något som inte ryms inom teorin. Därmed anser kritiker det vara olämpligt att använda teorin för att dra generella slutsatser. Detta är även något anhängare av institutionell teori hävdar, då de menar att människor blir påverkade av normer som influerar deras handlingar (Peters 1999:19). Här ser många kritiker behovet av att föra in flera förklaringsfaktorer i teorin för att kunna förklara och förstå de bakomliggande orsakerna till handling. Genom att studien använder både rational choice-teori och institutionella perspektiv är det möjligt att belysa både rationella och icke-rationella förklaringar till förändring.

2.3. Analysverktyg

Av de ovan presenterade teoretiska perspektiven har ett analysverktyg skapats. Verktuget kommer att användas vägledande för att analysera det empiriska materialet.

2.3.1. Historisk institutionalism

Kärnan i den historiska institutionalismen är begreppet spårbindenhet. Varje handling påverkas av den historiska kontexten som ger uppfattning om vilken typ av handling som är lämplig. Enligt teorin bör policyutvecklingen vara inkrementell, eller förändras vid ett kritiskt vägskäl till följd av en yttre kris. För denna studie innebär detta att den historiska institutionalismen är en god förklaringsmodell om materialet ger understöd för ett av två skeenden:

- 1) Att argumentation angående energi- och kärnkraftspolitiken hänvisar till argument som kan tolkas som inkrementellt påverkade av spårberoende.

- 2) Att argumentationen angående energi- och kärnkraftspolitiken baseras på en yttre kris som enligt partiet nödgat en förändring av policy.

2.3.2. Idéinstitutionalism

Den diskursiva institutionalismen kännetecknas av idéer, skapandet av dessa och hur de kommuniceras. I grunden förklaras förändring ur detta perspektiv inkrementellt med idéernas omvälvande kraft som katalysator. För att det inom det empiriska materialet ska kunna anses finnas belägg för den diskursiva institutionalismens relevans för fallet bör vissa tecken förekomma:

- 1) En förändrad problemformulering angående kärnkraftsfrågan.
- 2) Konkurrerande idéers förekomst och framväxt.

2.3.3. Rational choice – röstmaximering

Svaret på varför en förändring sker utifrån rational choice-teorin grundar sig i ett antagande om partiernas vilja att röstmaximera. Materialet bör uppvisa

- 1) tecken på policyförändring vilka överensstämmer med en förändring av väljarnas preferenser.

2.4. Frågeställningar

Analysverktyget syftar till att hjälpa att besvara studiens forskningsfråga:

Varför har Centerpartiet förändrat sin inställning i kärnkraftsfrågan?

För att på bästa sätt besvara frågan har den brutits ned i två frågeställningar:

1. Hur har Centerpartiets inställning i kärnkraftsfrågan förändrats?
2. Hur kan förändringen av Centerpartiets kärnkraftspolitik förklaras med rationella och institutionella perspektiv?

3. Metod

Studien är teorikonsumerande (Esaiasson et al. 2012:41) och kommer med hjälp av valda teorier ge olika förklaringar till Centerpartiets förändring i kärnkraftsfrågan. Genom en kvalitativ textanalys av partiprogram, valmanifest och andra officiella partitryck systematiseras och klargörs kärnkraftspolitik hos Centerpartiet. Valet av kvalitativ textanalys baseras på att informationen som är intressant för studien är summan av delarna – vissa passager i texterna är viktigare än andra. Texterna har valts för att klargöra Centerpartiets ställning i kärnkraftsfrågan och vilka argument som anges.

Tillsammans med textanalysen kommer också folkopinionen om kärnkraftsfrågan tas upp i utvalda tidsperioder. Opinionen – väljarnas preferenser – utgör ett viktigt underlag för analys inom ramen för rational choice-teorin. Statistiken kommer från SOM-institutet vid Göteborgs universitet. Även väljarnas agenda – vilka frågor de tycker är viktiga – är central. Sakfrågeattityder tillsammans med huruvida människor upplever den aktuella frågan som viktig kommer påverka väljarbeteendet (Holmberg & Oscarsson 2013:188). Studien kommer också innehålla statistik över andelen kärnkraft i den svenska elproduktionen, vilket gör det möjligt att kommentera graden av spårberoende. Statistiken kommer från den amerikanska myndigheten U.S. Energy Information Administration.

4. Centern, kärnkraften och Sverige

Här presenteras en bakgrund till Centerpartiet och kärnkraften i Sverige som är viktiga för studien men ligger utanför det empiriska materialet som berörs i följande kapitel. Kunskap om Centerpartiet och svensk kärnkraftshistoria gör det möjligt att analysera det empiriska materialet i en historisk kontext.

1913 bildades Bondeförbundet, det parti som sedermera skulle komma att byta namn till Centerpartiet, som ett intresseparti för svenska bönder. Till skillnad från de övriga traditionella borgerliga partierna bildades Centern utanför den parlamentariska arenan (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:49). I riksdagsvalet 1914, ett år efter partiets tillkomst,

fick det stöd av enbart en bråkdel av väljarna, men redan i det efterföljande valet tre år senare hade stödet ökat till 8,5 procent. Från 1920 fram till 50-talet pendlade Bondeförbundet mellan 10 och 15 procent, men fram emot slutet av 60-talet ökade väljarstödet. Efter namnbytet till Centerpartiet 1957 växte partiet stort och i riksdagsvalen -73 och -76 blev Centern största borgerliga parti. Enbart Socialdemokraterna, som sedan länge dominerat svensk politik, var större, med något över 40 procent (Ibid:44ff). 1976 fick Centerpartiets partiledare Thorbjörn Fälldin i uppdrag att för första gången på nästan 40 år bilda en icke-socialdemokratisk regering (Vedung 1979:20).

Regeringen Fälldin I, en majoritetskoalition bestående av Centerpartiet, Folkpartiet och Moderaterna, höll bara i två år. 1978 bröt samarbetet ihop när partierna inte kunde enas om kärnkraftspolitiken (Ibid:9). Sveriges regering utgjordes av olika borgerliga konstellationer fram till hösten 1982, då makten återtog av Socialdemokraterna. Under de kommande årtiondena sjönk Centerpartiets röstandel oavbrutet tills de vid valet 1998 enbart fick 5,5 procent av rösterna. Sedan dess har stödet ökat något (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:45).

I Sverige inleddes forskningen om kärnkraften som energikälla en kort tid efter att atombomberna släppts över Hiroshima och Nagasaki. Medan debatten om huruvida kärnkraften skulle användas militärt splittrade de politiska partierna var samtliga överens om att dess potential som energikälla var positiv (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:263). Det var en energikälla som erbjöd en väg ur det oljeberoende som 1973 resulterade i en stor energikris – den så kallade oljekrisen. Som en följd av kriget mellan Egypten och Syrien minskade arabstaternas export av olja till västvärlden och orsakade en ekonomisk kris (Ibid:266f). Utan att möta något särskilt motstånd hade den första kärnreaktorn redan startat i Oskarshamn 1972. Året därpå började dock motståndet växa fram med Centerpartiet som en av huvudmotståndarna. Tillstånd för öppnande av elva reaktorer hade redan givits när Centerns kärnkraftsmotstånd kom till och under de kommande åren blev kärnkraften en av de största politiska frågorna i Sverige (Ibid:264).

Centerpartiets ställning i kärnkraftsfrågan inför valet 1976 påverkade väljarsympatier och förändrade alliansmönster (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:264). Den valundersökning

som gjordes inför valet 1976 exemplifierar hur viktiga olika frågor kan vara för både rörliga och stabila väljare (Petersson 1977). 45 procent av de väljare som skiftade sitt stöd till Centerpartiet gjorde det på grund av kärnkraftsfrågan. Den Centerpartistiska kärnkraftspolitiken var alltså en av anledningarna till det borgerliga maktövertagandet 1976 (Bäck, Erlingsson & Larsson 2015:264). Holmberg och Asp menar att kärnkraftsfrågan gynnade Centerpartiet i valet 1976 och vann flest röster från Socialdemokraterna. För väljarna var kärnkraftsfrågan högt upp på dagordningen. Frågan dominerade debatten inför detta val (Asp & Holmberg 1984:12) och 1979 var det den viktigaste frågan inför partivalet (Holmberg & Oscarsson 2013:189).

5. Resultat

Här besvaras studiens två frågeställningar. Kapitlet är uppdelat i två delar, varav den första syftar till att ge svar på frågeställning nummer ett: *“Hur har Centerpartiets inställning i kärnkraftsfrågan förändrats?”* Denna del är strukturerad kronologiskt med tidsavgränsade avsnitt, med syftet att tydligt redogöra för förändringen i politiken och avslutas med en sammanfattning av perioderna. Den andra delen besvarar studiens andra forskningsfråga, som har mer analytisk karaktär: *“Hur kan förändringen av Centerpartiets kärnkraftspolitik förklaras med rationella och institutionella perspektiv?”* Frågeställningen besvaras tematiskt genom att varje enskilt teoretiskt perspektiv har ett eget avsnitt.

5.1. Centerpartiets inställning till kärnkraft

5.1.1. 1974-1981: Kärnkraftsmotståndet formas

Under 70-talet förde Centerpartiet en energipolitik som kraftigt motsatte sig kärnkraft och i de tidiga partitrycken från detta årtionde var argumenten baserade på okunskapen kring kärnkraftens risker. 1974 antogs delprogrammet *Människan och miljön* som klargjorde Centerpartiets ställning i miljö- och energifrågor. Här diskuterar partiet kärnkraften som ett osäkert alternativ på grund av produktionen av radioaktiva ämnen och okunskapen (Centerpartiet 1974:29f). I detta program har partiet ännu inte aktivt tagit ställning mot

kärnkraften, men de menar att den "måste stoppas" om riskerna inte kan hanteras på ett fullgott sätt (Ibid:34). Vid denna tidpunkt hade kärnkraften ännu inte börjat stå för en betydande del av den svenska elproduktionen. Investeringar inom kärnkraften har visserligen gjorts, men partiet menar att det inte är för sent att arbeta med andra alternativ. Centern menade att Sverige redan befann sig i en energikris (Ibid:33), men detta tilläts inte föranleda ett kompromissande med kärnkraftspolicyn.

Samma logiker levde kvar inför valet 1976 som skulle komma att resultera i den Centerledda regering som ersatte det sedan länge Socialdemokratiska styret. I det årets valmanifest listade Centern, utöver ett generellt programuttalande, 40 punkter de ämnade arbeta med om de fick väljarnas förtroende. I programuttalandet skriver Centerpartiet att "teknik och teknologi skall anpassas till miljöpolitikens krav" (Centerpartiet 1976). Listans tolfte punkt fastslår att inga nya kärnkraftsreaktorer får börja utnyttjas innan frågan om kärnavfallet lösts. Dessutom tycktes partiet, oavsett avfallsfrågans eventuella lösning, vara mindre intresserade av att fortsätta på kärnkraftsspåret, då de också skriver att de avser att styra om forskningen till andra energikällor (Ibid: Punkt 29). Trots de kostnader reaktorerna hittills medfört var Centerpartiet inställda på att avveckla om inte fullgoda säkerhetslösningar kunde tas fram. Detta var en hållning de konsekvent höll fast vid genom hela decenniet. I den valrörelse som följde efter regeringen Fälldins avgång skärpte Centerpartiet sina formuleringar jämfört med 1976 års manifest. I det nya manifestet krävde partiet att kärnkraften skulle avvecklas inom tio år och att ingen kärnkraftsutbyggnad skulle tillåtas, med hänvisning till att "säkerhetsproblemen" inte kunnat lösas (Centerpartiet 1979).

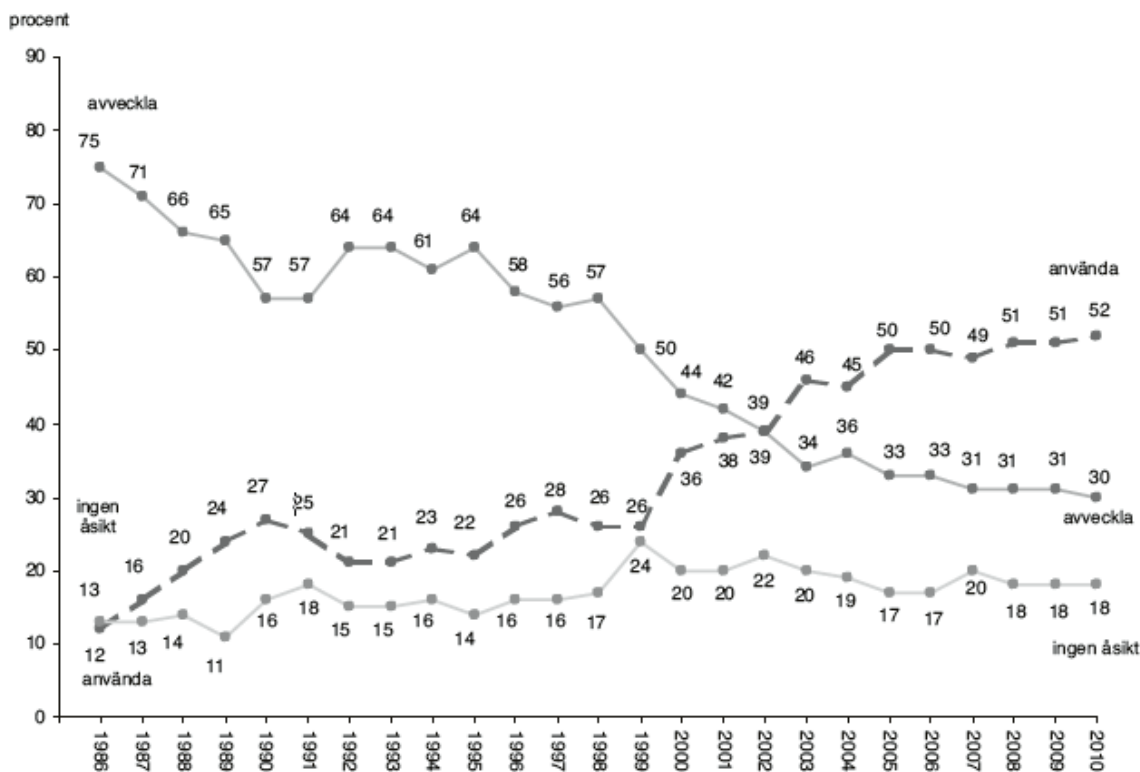
Partiprogrammet från 1981 hade en tydlig inriktning på miljöfrågor. I argumenten mot kärnkraft nämns avfall som skapar enorma problem för framtidens generationer, kärnkraftens olycksrisker och även risken med framställning av atomvapen. Slutsatsen hos Centerpartiet blev att kärnkraften borde avvecklas vilket partiet såg som nödvändigt för att "minska bindningarna" för framtiden (Centerpartiet 1981:60f). Partiet ville se en framtid där Sverige inte var bundet till kärnkraften som energiform.

Kärnan i den Centerpartistiska diskursen kring kärnkraft under denna period var risk och okunskap. Dessa två begrepp kan sägas vara de idéer som dominerade inom Centerpartiet. Argumenten för den förda politiken baserades på dessa två grundstenar. Energiproduktionspotentialen ansågs inte kunna överväga riskerna med radioaktivt avfall och okunskapen kring dess effekter.

5.1.2. 1988-1994: Kärnkraftsfrågan får konkurrens

I stora drag överlevde Centerpartiets kärnkraftspolitik 80-talet. Motståndet bestod med ett fortsatt argumenterande utifrån säkerhetsaspekten. Okunskapsargumenten föll dock bort och Centerpartiet var vid denna period övertygat om att kärnkraftens risker var särskilt stora; nyttjande av kärnkraft ansågs inte försvarligt. Denna ståndpunkt delades i hög grad av befolkningen (se figur 1).

Figur 1. Avveckla eller använda kärnkraften på lång sikt? Opinionsutveckling 1986-2010 (procent).

Kommentar: Diagrammet visar hur kärnkraftsmotståndet har minskat sedan 1986, för att under 2000-talet övergå till ett majoritetsstöd. Källa: Holmberg 2011.

År 1986 startade SOM-institutets årliga opinionsundersökningar som bland annat innefattar frågor om attityden till kärnkraft. I den första undersökningen framkom att 75 procent av befolkningen ville avveckla kärnkraften och att endast 13 procent ville använda den långsiktigt. Övriga 12 procent uppgav att de inte hade någon åsikt. Figuren visar en sjunkande trend när det kommer till avvecklingsanhängarna, men fram till slutet av 90-talet är de fortfarande i klar majoritet. Samtidigt som det fanns ett starkt motstånd mot kärnkraften hos opinionen var frågan inte längre lika högt prioriterad som i föregående period (Holmberg & Oscarsson 2013).

1988 publicerades en debattbok med sammanfattningar av dåtida Centerpartistisk politik. I boken skriver Centerpartiet att den risk för att bli beroende av kärnkraft som förelegat under det tidiga 90-talet blivit verklighet. Detta hade enligt Centern kunnat undvikas om avvecklingen av energisystemet "inletts tidigare och innan beroendet blivit alltför stort" (Centerpartiet 1988:46). Partiet medgav här att Sverige är beroende av kärnkraften för energiproduktionen, men lät inte detta avspeglas i den förda politiken. Centerns ståndpunkt var att en avveckling kunde inledas utan dröjsmål, för att avslutas någon gång under 90-talet (Ibid:39).

I partiprogrammet *Grön Framtid: respekt för livet* från 1990 skriver Centern att de risker tekniken medför är "oacceptabla" ur flera olika synvinklar. Förestående risk för reaktorhaverier och teknikens koppling till framställande av kärnvapen är ett par av de faror som listas (Centerpartiet 1990:29). Samma år publicerade partiet ett studiematerial avsett för medlemmar, även det under namnet *Respekt för livet*. Boken innehöll ett antal kapitel där olika författare skriver om olika områden av Centerpartistisk politik. Lennart Daléus, som senare skulle bli partiledare, diskuterade energi- och miljöpolitik och konstaterade att miljöpolitiken har varit i ständig förändring under 1900-talet. Medan den under seklets tidiga årtionden främst handlat om naturhänsyn som bevarande av vattendrag och hotade djurarter, handlade miljöpolitiken senare om industrins skadliga inverkan på miljön. Under 70-talet, skriver Daléus, kretsade debatten främst kring kärnkraften. Vid tiden för bokens publikation skriver författaren att miljöfrågorna har blivit "gränslösa" (Daléus 1990:40). Risk och säkerhet står i centrum när ekonomi och ekologi ställs emot varandra – växthuseffekten

anses vara det bästa exemplet på hur miljöfrågor inte kan betraktas som isolerade problem. De måste enligt Centern vara en aspekt av all ekonomisk politik istället för ett separat politiskt område. Även energiförsörjningen måste ta hänsyn till miljöfrågorna (Ibid:41). Att kärnkraften fortfarande ansågs vara ett stort säkerhetsproblem är tydligt.

1991 respektive 1994 presenterade Centerpartiet nya valprogram. De var mer formella i sin utformning än det studiematerial som presenterats ovan och var även mindre skarpa i sin kritik mot kärnkraften. Frågan fick begränsat utrymme i båda programmen; i valprogrammet publicerat 1991 omnämndes kärnkraften endast en gång. Partiet fastslog att kärnkraften måste avvecklas, men utan någon att föra någon särskild argumentation kring det (Centerpartiet 1991). Något mer uppmärksamhet får frågan 1994, då partiet skriver att minst en reaktor bör stängas "under kommande valperiod". Till skillnad från 1988, då partiet ville fullfölja avvecklingen under 90-talet, angavs ingen tidsplan för när avvecklingen skulle vara fullbordad (Centerpartiet 1994).

5.1.3. 2006-2010: Alliansperioden

Inför valet 2006 fick kärnkraften i regel stå tillbaka till förmån för andra miljö- och energipolitiska problem – i centrum står istället den globala uppvärmningen. I Centerpartiets valmanifest är växthuseffekten tydligt den viktigaste miljörelaterade frågan och kärnkraften ges relativt litet utrymme. Ståndpunkten att kärnkraften ska avvecklas levde kvar, men ordalagen är betydligt mildare och omnämningarna färre. Kärnkraften är direkt omnämnd enbart i en mening i 2006 års valmanifest, i anslutning till ett förslag om införande av miljöcertifikat för en miljövänligare energiproduktion. Partiet skriver att införandet av dessa certifikat kan möjliggöra att "kärnkraften fasas ut på ett ansvarsfullt sätt." Som nämnts tidigare var Centern 1988 villiga att omgående inleda avvecklingen av kärnkraften, men vid 2000-talets mitt menade partiet att nya system måste införas innan avvecklingen kan påbörjas. Någon särskild argumentation för kärnkraftens avveckling görs inte i manifestet, utöver att kärnan i Centerns energipolitik är en "nytänkande" och "miljövänlig" energiproduktion (Centerpartiet 2006:10f).

2006 gick även Centerpartiet som en del i Alliansen till val på en gemensam energipolitik och alla fyra partier skrev under en gemensam överenskommelse. I överenskommelsen står följande att läsa:

Partierna i Allians för Sverige har enats om att under mandatperioden 2006-2010 inte medverka till några politiska beslut om avveckling av kärnreaktorer. En följd av detta blir att lagen (1997:1320) om kärnkraftens avveckling inte heller under nästa mandatperiod kommer att användas. Avvecklingslagen kan därmed upphävas.

(Allians för Sverige 2006:11)

Alliansen argumenterar efter ett behov av att minska utsläppen, samtidigt som behovet av energi ökar och energi- och effekttillgången anses vara otillräcklig under "överskådlig tid". De vill även pröva begäran om effekthöjningar men kommer inte ge förnyade drifttillstånd till de kärnreaktorer som stängts vilket innebär att inga nya kärnkraftverk kommer uppföras. Vid Centerpartiets partistämman 2007 skriver även partiet att:

När debatten handlar om vår gemensamma framtid är det viktigt att lämna partipolitisk prestige bakom sig och inte göra energipolitiken till en bricka i regeringsspelet. Syftet med överenskommelsen var att flytta fokus från det som skiljt oss åt till det som förenar. Allt för länge har exempelvis kärnkraftsfrågan splittrat och förordat den svenska energipolitiken.

(Centerpartiet 2007:19)

Centerpartiet har alltså prioriterat ett samarbete med Alliansen framför sin föredragna kärnkraftspolitik. Samarbete i Alliansen ansågs viktigare än avveckling av kärnkraften, helt tvärt emot vad som hände vid regeringsupplösningen på 70-talet. Det var inte bara Centerpartiet som hade ändrat inställning utan också folket. 2005 och 2006 ville 50 procent av befolkningen använda kärnkraften på lång sikt och endast 33 procent föredrog en avveckling – 17 procent hade ingen åsikt. Det svenska folkets stöd för kärnkraft hade ökat stadigt sedan 1998 och 2003 var det fler som ville använda än avveckla (se figur 1 ovan). Medan en förändring hos de svenska väljarna om användandet av kärnkraft går att utläsa är

väljarnas prioritering av frågan fortfarande låg. Hos Centerpartiets egna väljare var det år 2010 bara två procent som ansåg att kärnkraften var en viktig fråga (Holmberg & Oscarsson 2013:189).

2009 diskuterar Centerpartiet kärnkraften i förhållande till den globala uppvärmningen under årets partistämman. I dokumenten menar partiet att en lösning av klimatfrågan kräver att den svenska energiförsörjningen vilar på "tre ben" (Centerpartiet 2009:22). Dessa utgörs av de redan, som partiet beskriver dem, befintliga energikällorna kärnkraft och vattenkraft, som måste kompletteras med förnybara energikällor. Utbyggnaden av den förnybara energiproduktionen anses vara viktig inte bara för att komma tillrätta med problemet med den tilltagande växthuseffekten, utan också för att kunna minska beroendet av kärnkraften och därmed minimera säkerhetsrisker associerade med den. Fastslåendet av att kampen mot global uppvärmning kräver en energiförsörjning med tre huvudkomponenter är dock ett de facto medgivande att kärnkraften i någon mån är en nödvändighet.

I samma dokument skriver Centerpartiet också att kärnkraften blivit en så stor komponent i den svenska energiförsörjningen att det inte var möjligt att omgående inleda en avveckling. De uttrycker sig själva som att "kärnkraften under överskådlig tid kommer behöva spela en roll i den svenska elförsörjningen". Partiet skriver även att den så kallade kärnkraftsparentesen, ett metaforiskt begrepp som avser tidpunkten för när den sista reaktorn ska stängas, förlängts i och med Alliansens energiöverenskommelse. Stämmobeslut fattades en kort tid efter denna överenskommelse och betonar de säkerhetskrav som ställs för uppförandet av nya kärnreaktorer (Centerpartiet 2009:23).

I energiöverenskommelsen från 2009 konstaterar Alliansen att i princip all svensk elproduktion idag kommer från vattenkraft och kärnkraft. Då klimatfrågan fortfarande är synnerligen aktuell ser alliansen att kärnkraft kommer förbli en viktig del av svensk elproduktion. Dock vill Alliansen genom en tredje energikälla minska beroendet av kärnkraften samtidigt som avvecklingslagen avskaffas och tillstånd ska ges för att successivt ersätta nuvarande reaktorer (Regeringskansliet 2009:3f).

5.1.4. Sammanfattning av perioderna

Materialet har visat upp vissa förändringsmönster i de tre undersökta perioderna. Redan vid 90-talet hade Centerpartiets hållning i kärnkraftsfrågan börjat mjukas upp, men en större omvändning hade inte skett. Kärnkraftsmotståndet levde kvar, men inte lika starkt. Under Alliansperioden 2006-2010 fattades, trots en generellt negativ inställning till kärnkraft, beslut som i praktiken innebar ett stöd för den. Konkurrerande miljöfrågor, i synnerhet växthuseffekten, överskuggade kärnkraftsfrågan och möjligheterna till samarbete med övriga borgerliga partier prioriterades framför partiets föredragna kärnkraftspolitik. Följande tabell är en översiktlig sammanställning av de drag det empiriska materialet uppvisat samt siffror gällande svenska folkets inställning till kärnkraften.

Tabell 1. Sammanfattning av Centerpartiets inställning, argument och idéer och svenska folkets inställning i kärnkraftsfrågan vid de undersökta tidsperioderna.

<i>Period</i>	<i>1974-1981</i>	<i>1988-1994</i>	<i>2006-2010</i>
<i>Centerpartiets inställning till kärnkraft</i>	Avveckla nu (med tidsplan)	Avveckla snarast (med vag tidsplan)	Använd, avveckla när det är möjligt
<i>Argument om spårbundenhet</i>	Ja, varnar för framtida spårberoende	Ja, påverkar ej inställningen i frågan	Ja, påverkar inställningen i frågan
<i>Idéer</i>	Risk, okunskap	Risk	Risk, andra miljöfrågor
<i>Folkets inställning till kärnkraft</i>	Otillgängligt	Använda: 23,0 % Avveckla: 62,0 %	Använda: 50,4 % Avveckla: 31,4 %

Kommentar: Opinionsen angående kärnkraft under respektive period redovisas som ett genomsnitt. Siffrorna baseras på SOM-institutets årliga undersökningar (se figur 1). Icke redovisat i tabellen är andel svarande som uppgett att de inte har någon åsikt i frågan.

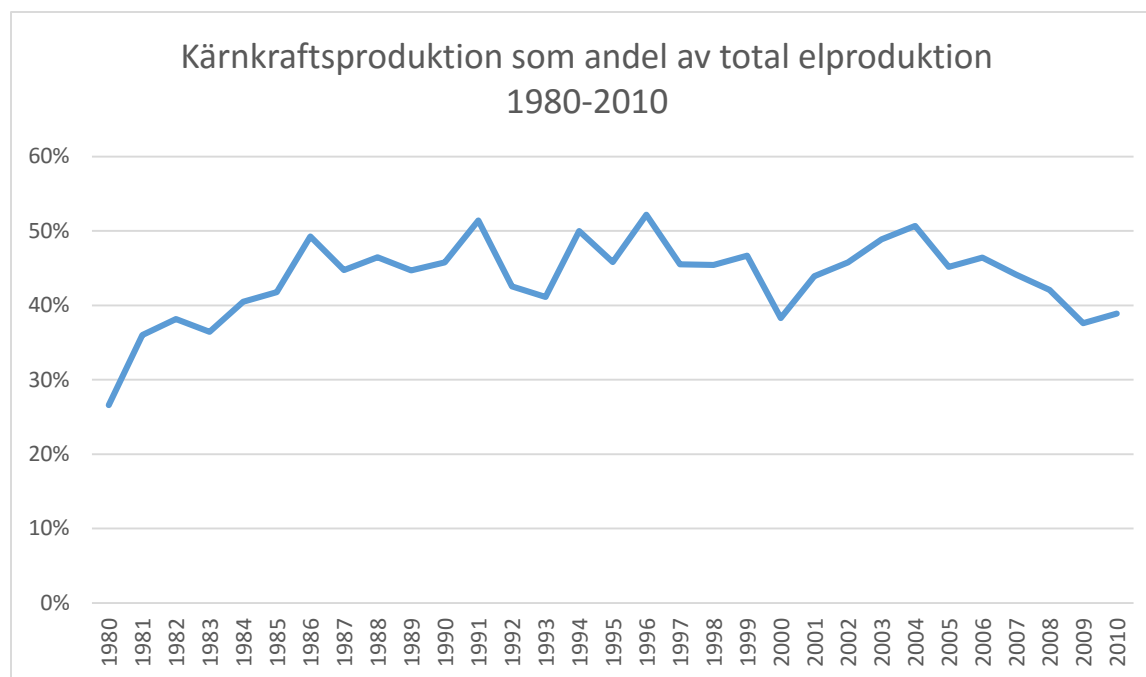
5.2. Förklaring till förändring

Här följer den andra delen av resultatet där det empiriska materialet analyseras utifrån de tre teoretiska perspektiven – historisk institutionalism, idéinstitutionalism och rational choice. Denna del ämnar svara på frågan *“Hur kan förändringen av Centerpartiets kärnkraftspolitik förklaras med rationella och institutionella perspektiv?”* genom att applicera de teoretiska perspektiven på det empiriska material som redovisats i föregående avsnitt. Varje teoretiskt perspektiv diskuteras under en egen rubrik.

5.2.1. En tilltagande spårbundenhet

Sverige förlitar sig i hög grad på kärnkraften för eltillförseln. Under åren 2006-2010 stod den för strax över 40 procent av den samlade elproduktionen i landet. Efter introduktionen av kärnkraft som energikälla i början av 70-talet gick kurvan över dess elproduktionsandel (se Figur 2 nedan) kraftigt uppåt för att från 80-talets mitt och framåt, med viss variation, pendla mellan 40 och 50 procent. Under 70-talet varnade Centerpartiet för att en utbyggnad av kärnkraften skulle leda till ett framtida beroende. Trots de investeringar som redan gjorts tyckte partiet att utvecklingen måste hejdas. Spårbundenhet var därmed ett av huvudargumenten mot kärnkraften – eftersom okunskapen och riskerna var stora ansågs det inte godtagbart att binda sig till kärnkraften som energikälla. När kärnkraftens anhängare gick segrande ur striden och kärnkraften byggdes ut fick partiet ta ställning till en ny situation där kärnkraften var etablerad som en viktig energikälla.

Figur 2. Kärnkraften som andel av total elproduktion. Diagrammet visar hur stor andel av den totala elproduktionen i Sverige som utgjorts av kärnkraft från 1980 till 2010.

Kommentar: Andelen kärnkraft i den svenska elproduktionen steg snabbt från det tidiga 80-talet. Sedan det sena 80-talet har kärnkraften normalt utgjort mellan 40 och 50 procent av elproduktionen varje år.

Källa: U.S. Energy Information Administration 2016.

Den historiska institutionalismens spårbundenhetstankar skulle här kunna tolkas ur två perspektiv – en kategorisering som inte görs i litteraturen. För det första ett partiinternt perspektiv där det politiska spåret kan vara svårt att frångå. Eftersom partiet profilerat sig som ett grönt parti skulle kompromissande i kärnkraftsfrågan kunna innebära en förlust av de väljare som sökt sig till Centerpartiet på grund av dess miljöengagemang. Det kärnkraftsmotstånd som inrotats under större delen av ett årtionde kan också ha skapat en normativ organisationskultur som gjort det svårt att bryta med det gamla spåret. Detta var ett av kännetecknen för ett parti i det organisatoriska perspektivet, till vilket Håkansson klassade Centern några decennier senare. För det andra existerar det en extern spårbundenhet, i detta fall av det teknologiska slag Scott beskriver. Då Sveriges riksdag bestämt att kärnkraften skulle användas blev tekniken fastrotad och skulle vara mer och mer kostsam att avveckla till förmån för andra energikällor. Det är den andra av dessa två typer av spårbundenhet som i huvudsak finns spår av i Centerns kärnkraftspolitik under samtliga perioder. Tidiga varnande argument övergick till konstateranden om att spårbundenheten

inträtt. Trots att kärnkraften, vilket partiet medgav, var mycket betydande för Sverige argumenterade partiet fortfarande för dess avveckling inom en överskådlig period. Tidsplanen får dock sägas vara mer diffus, då Centern under det föregående decenniet krävt en avveckling till år 1985, medan partiet på det sena 80-talet nöjde sig med att kräva en avveckling någon gång under 90-talet.

På 2000-talet har dock någonting hänt. Medan andelen el som produceras i kärnkraftverken är ungefär densamma har spårbundenhetstänkandet fått starkare fäste inom partiet, så till den grad att politiken omformulerats som uttrycklig följd. Partistämman 2009 deklarerade att kärnkraften under en överskådlig framtid kommer att vara en nödvändig del av svensk energiförsörjning. Trots att kärnkraftens andel av elproduktionen var ungefär densamma 20 år tidigare, ansåg Centern under Alliansperioden att det ingångna spåret var för stunden oöverkomligt. Beroendet av kärnkraft är så stort att det inte skulle vara möjligt att inleda den avveckling som Centerpartiet varit beredd att göra under 90-talet. 2005, innan Alliansen tog över regeringsmakten, skriver Håkansson att Centerpartiet varit ideologiskt starkt under den kris de befunnit sig i omkring millennieskiftet. Han menade att partiet trots svikande väljarstöd och med risk för utträde ur riksdagen stod fast vid sina traditionella principer. Detta kan kontrasteras mot det Centerparti som 2006 bildade regering tillsammans med Allianspartierna och under de kommande åren både i retorik och praktik frångick sin klassiska kärnkraftspolitik.

Den historiska institutionalismen erbjuder två förklaringar till varför förändring inträffar. Kritiska vägskäl, en kort period av förändring till följd av yttre kriser, är ett av dem. I Centerpartiets dokument och argumentation återfinns inte argument som tycks grunda sig i sådant tänkande. Den förändring denna studie konstaterat skett har varit gradvis och inkrementell, vilket stämmer överens med den andra av förklaringsförändringarna, som säger att spårbundenheten leder till en långsam förändringsprocess. Detta har skett genom vad som i studien kallats extern spårbundenhet – en teknologiskt betingad spårbundenhet som inte härstammar från en partiintern kontext.

Att spårbundenhet kan betraktas på två olika sätt kan ses som problematiskt med tanke på den kritik om institutionernas alltför vida definition som institutionalismen fått riktad mot sig. Studerandet av Centerpartiets material har visat att spårbundenhetslogiken definitivt varit delaktig i formandet av politiken, men avsaknaden av sådan logik hade inte nödvändigtvis inneburit att spårbundenhet inte varit en faktor för policyskapandet. Detta beror på att den interna spårbundenheten inte behandlats inom ramen för denna studie. Genom att studera partiinterna processer hade det varit möjligt att undersöka hur policyskapandet gått till inom partiet, innan den slutgiltiga politiken formulerats i officiella dokument. Sådana studier hade eventuellt kunnat upptäcka spår av den interna spårbundenheten i utformandet av politiken.

5.2.2. Idéernas makt

Att Centerns inställning i kärnkraftsfrågan inte är densamma idag som för 40 år sedan är uppenbart. Vilken roll kan idébildning ha spelat i denna process? Som konstaterats genom den empiriska undersökningen kan olika idéer spåras vid olika perioder i Centerpartiets officiella dokument, men också att idén om risk har överlevt hela den 40-åriga perioden från Fälldins Centerparti och framåt. Trots att i princip samma resonemang lever kvar och argumenteras för än idag har politiken både i retorik och praktik förändrats. Retoriskt talas det nu om kärnkraften som ett nödvändigt ont, som visserligen inte är hållbart ur ett långsiktigt perspektiv, men som måste vara en betydande del av Sveriges energiförsörjning under en överskådlig framtid. Denna retorik har också blivit praktik i och med Alliansens energiöverenskommelse som resulterade i förändrad lagstiftning i form av avskaffningen av avvecklingslagen och tillåtelse att bygga nya kärnreaktorer. Det idéinstitutionalistiska perspektivet kan här förklara varför Centern frångått sina idealistiska principer från 70-talet. Teorin har en fördel gentemot andra institutionella inriktningar eftersom dess syn på förändring är dynamisk snarare än statisk – nya idéer leder till ny policy. Förändring anses ske inkrementellt under en längre tidsperiod i takt med att nya idéer skapas och får fäste.

Detta tycks stämma relativt väl överens med utvecklingen inom Centerpartiet. Under 70-talet och det tidiga 80-talet var okunskap och risk de dominerande idéerna. När ett decennium passerat hade okunskapen i stort fallit bort som idé och en ny hade växt fram – den om den

globala uppvärmningen. Nu fanns ett stort konkurrerande miljöproblem vid sidan av kärnkraften och de två problemens lösningar var åtminstone i viss mån okompatibla: behåll kärnkraften och minska utsläppen av växthusgaser, eller avveckla kärnkraften och släpp ut mer växthusgaser. Centerpartiets krav på avveckling av kärnkraften låg dock kvar, men ordalagen var mindre hårda. Istället för att ha en tydlig tidsplan som partiet tidigare haft, talade dem i något mer diffusa termer. Avvecklingen, sade partiet, borde kunna inledas omgående, med en svagare precisering angående när den skulle vara klar. Som partiet själva noterade i ett studiematerial från tidigt 90-tal hade miljöpolitikens idéer omformats. Detta tog sig uttryck i att det ansågs svårt att hålla olika miljöfrågor skilda från varandra; miljön måste betraktas som en helhet och politiken måste bestå av en helhet istället för många separata policys.

Sedan Centerpartiet gått med i Alliansen från mitten av 00-talet och framåt har deras kärnkraftsmotstånd urlakats ytterligare. I praktiken har beslut fattats med Centerns stöd som innebär en fortlevnad för kärnkraften, och medan partiet fortfarande för en antikärnkraftsretorik är den mildare. Den idé om en sammanhållen miljöpolitik som fanns under 90-talet hade blivit ännu starkare och i materialen från det moderna Centerpartiet framgår det tydligt att den nya huvudsakliga problemformuleringen är den om bekämpningen av den globala uppvärmningen. I princip alla dokument med fokus på miljö refererar till ökande växthuseffekt som det största miljöhotet. Till skillnad från materialen från 90-talen ställs också kärnkraften av Centerpartiet i ett direkt motsatsförhållande till frågan, då partiet medger att kärnkraften faktiskt är en energikälla utan stora utsläpp av växthusgaser.

Som Schmidt skrivit är institutioner enligt idéinstitutionalismen internt skapade. De formas genom att personer har "background ideational abilities" som låter dem tolka och omtolka verkligheten. Det är just denna interna omtolkningsförmåga som är upphovet till nya idéer och institutioner, vilket resultaten i denna studie antyder har hänt inom Centerpartiet. När omvärldens beskrivning av verkligheten har förändrats – det vill säga, nya situationer uppstått i omvärlden – omtolkar också individen verkligheten, vilket leder till förändring. I och med den globala uppvärmningens intåg som dominerande idé på det miljöpolitiska

området har kärnkraftsfrågan fått träda tillbaka. Idéinstitutionalismen erbjuder här en förklaring till den inkrementella förändring som skett i Centerpartistisk kärnkraftspolitik.

Denna studie har sett idéer som de dominerande resonemangen bakom den förda argumentationen. Idéer är dock ett vagt begrepp som skulle kunna tolkas annorlunda. Även inom den diskursiva institutionalismen måste alltså resultat ständigt förhållas till kritiken om institutionsbegreppets allomfattande vidd. Beroende på inställning till idébegreppet är det möjligt att skilda resultat kan uppnås.

5.2.3. Centerpartiet som röstmaximerare

Centerpartiet gav intrycket av att de värderade sin ideologi högt på 70- och 80-talet då Fälldin stod fast vid sina ord om att inte sitta i en regering som tillät nya reaktorer. Centerns starka motstånd mot kärnkraften, tillsammans med frågans prioriterade ställning hos väljarna på 70- och 80-talet, gjorde att partiet genom att profilera sig som ett borgerligt alternativ mot kärnkraft kunde attrahera nya väljare; 45 procent av de nyttillkomna centerväljarna kom på grund av kärnkraftsfrågan, enligt Bäck, Erlingsson och Larsson. Utifrån antagandet om röstmaximering fanns det starka skäl för Centerpartiet att driva en fortsatt kritisk kärnkraftspolitik då det år 1986, tiden efter Tjernobylolyckan², var 75 procent av befolkningen som ville avveckla kärnkraften och endast 13 procent som ville använda kärnkraften långsiktigt. Utifrån Downs teori kan detta ses som ett exempel på hur partier i flerpartisystem formulerar olika politik för att stå ut hos väljarna. Genom att ta en tydlig ställning och utmärka sig ideologiskt gentemot andra borgerliga partier i kärnkraftsfrågan kunde Centerpartiet fånga in många väljare. Centern var under 70-talet det enda borgerliga alternativet för kärnkraftskritiska väljare. Den ideologiska distinktionen ger intrycket av att partiet värdesätter sin ideologi högt, vilket Centerpartiet gjorde genom att förmedla en tydlig profil i kärnkraftsfrågan men framförallt genom att Fälldin höll sitt löfte om att inte sitta i en regering som vill starta nya reaktorer.

---

² 1986 inträffade historiens värsta kärnkraftsolycka i Tjernoby, Ukraina. En kärnreaktor exploderade till följd av överhettning och under tio dagar läckte radioaktiva ämnen ut i atmosfären. Utöver 31 dödsfall direkt relaterade till olyckstillfället tros upp till 100 miljoner människor ha utsatts för den radioaktiva strålning som spreds med isotopen cesium-137 över Europa. I området kring Tjernoby har förekomsten av cancer och andra allvarliga sjukdomar ökat dramatiskt sedan olyckan (Allaby & Park 2016).

Då kärnkraftsfrågan under 90- och 00-talet hamnade i skuggan av den globala uppvärmningen, opinionsspåren av Tjernobylolyckan tycktes minska och kärnkraften inte längre var en prioriterad fråga hos väljarna är det inte troligt att Centerpartiet kunde använda sig av sin energipolitik och ställning i kärnkraftsfrågan för att vinna röster, oavsett om väljarna var övervägande för eller emot kärnkraften. Vad som däremot blir tydligt gällande energipolitiken är att Centerpartiet inför valet 2006 omformulerade sin kärnkraftspolitik för att göra det möjligt att ingå regeringssamarbete med Alliansen. Detta kan ses utifrån Downs teori och den ideologiska fasad ett politiskt parti upprätthåller i syfte att röstmaximera. Den politiska förflyttningen Centerpartiet gjort i kärnkraftsfrågan har, som Downs menar att majoriteten av de förändringar som ett parti gör, skett inkrementellt under längre tid. Att politiska partier inte vill visa sig ansvarslösa kan ses som en förklaring till varför Centerpartiet under 70-talet höll sina löften om kärnkraften även efter valet år 1976. När kärnkraften långt senare inte längre var en viktig fråga för väljarkåren valde partiet att lägga om sin energipolitik – den stora förändringen inträffade under en period då risken att förlora väljare som följd var som minst.

Trots att denna politiska förändring inte kan tolkas som direkt röstmaximerande kan den ändå ses som nyttomaximerande utifrån ett mer generellt perspektiv. Eftersom förändringen möjliggjorts av väljarnas sjunkande intresse för kärnkraftsfrågan lär antalet förlorade röster vara minimalt och den nya kärnkraftspolitikerna kan tolkas som rationell då den möjliggjorde regeringssamarbete med allianspartierna. Denna analys understöds av Döring och Hellströms forskning om koalitionsbildande. De skrev om hur just policy är en god indikator för ett partis möjlighet att ingå i en regering i västerländska demokratier. Centerpartiet säger själva i partistämman från 2007 att de lagt om sin politik för just detta syfte. Detta mer generella perspektiv på rationalitet gör att Centerpartiet kan klassificeras som ett ämbetssökande parti, så som Strøm beskriver dem: partier som i första hand eftertraktar ämbeten, inte nödvändigtvis med röstmaximering som metod. Det minskande intresset för kärnkraftsfrågan kan också ha gjort det möjligt för Centerpartiet att undvika den alienering av befintliga väljare Håkansson menar är ett av de största problemen med en förnyad politik. Det agerande som Centerpartiet uppvisat på kärnkraftsområdet under perioden 2006-2010

är kompatibelt med det rationella aktörsperspektivet på partier. Detta står i kontrast till Håkanssons bedömning 2005, då han klassificerade Centerpartiet som ett institutionellt organisationsparti. Detta baserade han på partiets ideologiskt starka hållning under krisen vid valet 2000, då de trots risk att åka ur riksdagen höll fast vid sina politiska ställningstaganden. Centerns argumentation vid partistämman 2007, då de skriver att partipolitisk prestige måste överges för att skapa en borgerlig enighet i energipolitiken, utgör en brytning med denna tendens. En rationell argumentation kan ha fått företräde framför interna institutionella tryck.

6. Slutsatser

Denna uppsats har syftat till att studera varför ett politiskt parti har ändrat inställning i en politisk fråga. Studien är begränsad till fallet Centerpartiet och kärnkraftsfrågan och har utgått från följande övergripande forskningsfråga: *“Varför har Centerpartiet förändrat sin inställning i kärnkraftsfrågan?”* som vidare specificerats i två frågeställningar:

1. Hur har Centerpartiets ställning i kärnkraftsfrågan förändrats?
2. Hur kan förändringen av Centerpartiets kärnkraftspolitik förklaras med rationella och institutionella perspektiv?

För frågeställning nummer ett har belägg funnits för att det starka kärnkraftsmotståndet, med start på 70-talet, gradvis har försvagats, för att under 2000-talet enbart leva kvar i retoriken. I praktiken har Centerpartiet i regeringsställning bidragit till kärnkraftens fortlevnad, främst i och med beslutet som fattades i enighet med Alliansen om att tillåta nya kärnreaktorer och avskaffandet av avvecklingslagen. Det retoriska motstånd som Centern fortfarande står för är även det svagare, då partiet menar att svensk energiproduktion är i hög grad beroende av kärnkraften och inte förespråkar en omedelbar avveckling.

Frågeställning nummer två har besvarats utifrån tre teoretiska perspektiv: historisk institutionalism, idéinstitutionalism och rational choice-teori. Var det spårbundenheten eller de nya idéerna som fick Centern att förändras, eller vände de kappan efter vinden? Beroende

på teoretiskt perspektiv har flera olika förklaringar till Centerpartiets politiska förändring diskuterats. Det empiriska materialet visar upp drag som kan tolkas som överensstämmande med alla dessa perspektiv och kan ge svar på varför Centerpartiet ändrade inställning i kärnkraftsfrågan.

Centerpartiet argumenterar under alla studerade perioder utifrån ett spårbundenhetsperspektiv, som är centralt för en historiska institutionalismen. I den tidigaste perioden varnar partiet för ett framtida beroende av kärnkraft, medan de i den mellersta perioden menar att ett visst spårberoende uppstått, men att det fortfarande är möjligt att inom överskådlig framtid bryta det. Under perioden 2006-2010, då en policyförändring konstaterats, hänvisar Centerpartiet till beroendet av kärnkraften som ett argument för dess fortlevnad under överskådlig framtid, trots att andelen producerad energi är densamma som under tidigt 90-tal. Dessa spårbundenhetsargument är grundade i vad som i studien kallats för extern spårbundenhet. Med detta begrepp avses en spårbundenhet utanför partiorganisationen, i motsats till en intern spårbundenhet som innebär organisations specifika institutionella tryck.

Inom ramen för det idéinstitutionella perspektivet har vissa tendenser inom argumentationen klarlagts. Tidiga idéer var huvudsakligen okunskap och risk, vilka utgjorde grunden för Centerpartiets kärnkraftsmotstånd. Medan okunskapen föll bort redan innan den andra studerade tidsperioden har risk levt kvar som idé genom samtliga perioder. Den har dock fått konkurrens, då problemet med den globala uppvärmningen har växt fram sedan 90-talet. Det huvudsakliga hotet mot miljö- och mänsklighet har ansetts vara den ökade växthuseffekten, som står i direkt konflikt med kärnkraften. Detta skifte av dominerande idé kan i den diskursiva institutionalismen förklara Centerpartiets policyförändring.

Den Centerpartistiska kärnkraftspolitiken har följt ett mönster som generellt är förenligt med rational choice-teorins förklaringsmodell: att förändring i partipolitiken föranleds av en förändring av väljarnas preferenser. På 70-talet fanns ett starkt kärnkraftsmotstånd vilket Centerpartiet kunde utnyttja för att attrahera väljare. Under de årtionden som följde minskade motståndet mot kärnkraft och därmed det antal röster som kunde vinnas genom

att driva en anti-kärnkraftspolitik. Under 00-talet fanns det andra rationella anledningar för Centern att kompromissa med sin energipolitik, eftersom de i samarbete med de kärnkraftspositiva borgerliga partierna hade möjlighet att ingå i regeringen. Dessutom inträffade Centerns stora svängning bara några år efter att den allmänna opinionen angående kärnkraft skiftat till en majoritet för användandet av kärnkraft. Trots att Centerns väljare fortfarande var övervägande för en avveckling hade intresset för kärnkraftsfrågan sjunkit tillräckligt för att den förändrade politiken inte lär ha lett till en betydande väljarflykt.

I relation till tidigare forskning kan ett antal kommentarer göras. 2005 konstaterade Håkansson att Centerpartiet bäst beskrevs av det institutionellt anknutna organisatoriska perspektivet på politiska partier. Denna studies resultat ger belägg för att Centerpartiet under perioden 2006-2010 agerat mer i enlighet med det rationella aktörsperspektivet. Det är dock möjligt att skilda resultat har nåtts då denna studie specifikt berört kärnkraftsfrågan, medan Håkanssons klassificering grundade sig på en bredare centerpolitik. Vidare kan Centerpartiet, enligt den klassificering Strøm använder klassas som ett ämbetssökande parti i och med de medgivanden som gjorts i det uttryckliga syftet att bilda regering med övriga borgerliga partier.

6.1. Förslag till vidare forskning

Denna studies fokus på enbart ett parti och en sakfråga gör det svårt att dra generella slutsatser. Komparativa studier mellan flera olika partier och frågor skulle ur avgränsade teoretiska perspektiv ge en djupare kunskap om varför partier förändrar sin politik. Vi föreslår också mer övergripande studier av Centerpartiets samlade politik sedan bildandet av Alliansen, vilket skulle bidra till kunskap om koalitionsbildning och dess påverkan på enskilda partier.

Referenslista

Tryckta

- Asp, Kent och Holmberg, Sören. 1984. *Kampen om kärnkraften. En bok om väljare, massmedier och folkomröstningen 1980*. Stockholm: Liber.
- Boudon R. 1998. Limitations of rational choice theory. *American Journal of Sociology* 104 (3): 817-828.
- Bäck, Henry, Erlingsson, Gissur Ó och Larsson, Torbjörn. 2015. *Den svenska politiken: strukturer, processer och resultat*. 4. uppl. Stockholm: Liber.
- Centerpartiet. 1974. *Människan och miljön*. Stockholm: Centern.
- Centerpartiet. 1981. *Partiprogram. Antaget av extra riksstämman i Göteborg den 13-14 februari 1981*. Stockholm: Centern.
- Centerpartiet. 1988. *Politisk Debatt 1985-1988*. Stockholm: Centern.
- Centerpartiet. 1990. *Grön Framtid – respekt för livet. Antaget av extra riksstämman i Västerås den 26-27 oktober 1990*. Stockholm: Centern.
- Collier, David och Collier, Ruth. 1991. *Shaping the political arena: critical junctures, the labor movement, and regime dynamics in Latin America*. Princeton: Princeton University Press.
- Daléus, Lennart. 1990. Gränslös miljö. I Ingemar Svantesson (red.). *Respekt för livet*. Stockholm: Centern, 40-44.
- Downs, Anthony. 1957. *An economic theory of democracy*. New York: Harper & Row.
- Döring, Holger och Hellström, Johan. 2013. Who gets into government? Coalition formation in European democracies. *West European Politics* 36 (4): 683-703.
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) 2012. *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik.
- Hill, Michael J. 2013. *The public policy process*. 6. uppl. Harlow: Pearson. E-bok.

- Holmberg, Sören och Oscarsson, Henrik. 2013. *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Håkansson, Anders. 2005. Vad styr partiets agerande?. I Gissur Ó Erlingsson, Anders Håkansson, Karl Magnus Johansson och Ingvar Mattson (red.). *Politiska Partier*. Lund: Studentlitteratur, 61-106.
- Larsson, Sven-Erik. 1986. *Regera i koalition*. Diss., Stockholms Universitet.
- Lowndes, Vivien. 2002. Institutionalism. I David Marsh och Gerry Stoker (red.). *Theory and methods in political science*. 2. uppl. New York: Palgrave Macmillan, 90-108.
- Peters, B. Guy. 1999. *Institutional theory in political science: the "new institutionalism"*. London: Pinter.
- Petersson, Olof. 1977. *Väljarna och valet 1976*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (SCB)
- Rosén Sundström, Malena och Sundström, Mikael. 2010. Ett smalare men vassare Centerparti?. *Statsvetenskaplig Tidsskrift* 112 (2): 189-202.
- Schmidt, Vivien. A.. 2010. Taking ideas and discourse seriously: explaining change through discursive institutionalism as the fourth 'new institutionalism'. *European Political Science Review* (2) 1: 1-25.
- Schmidt, Vivien A.. 2011. Reconciling ideas and institutions through discursive institutionalism. I Daniel Béland och Robert Henry Cox (red.). *Ideas and Politics in Social Science Research*. Oxford: Oxford University Press, 47-64.
- Scott, W. Richard. 2014. *Institutions and Organizations. Ideas, Interests, and Identities*. 4. uppl. Thousand Oaks: SAGE Publications.
- SFS 1997:1320. *Lag om kärnkraftens avveckling*.
- Strøm, Kaare. 1990. A Behavioral Theory of Competitive Political Parties. *American Journal of Political Science* 34 (2): 565-598.
- Petersson, Olof. 1977. *Väljarna och valet 1976*. Stockholm: Statistiska centralbyrån (SCB)
- Vedung, Evert. 1979. *Kärnkraften och regeringen Fälldins fall*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Internet

Allaby, Michael och Park, Chris. 2013. Chernobyl. *A Dictionary of Environment and Conservation*.

<http://www.oxfordreference.com/view/10.1093/acref/9780199641666.001.0001/acref-9780199641666-e-1268> (Hämtad 2010-11-30).

Allians för Sverige. 2006. *Energipolitik för jobb, välfärd och miljö*.

<https://www3.centerpartiet.se/Documents/rapporter/2006/Energipolitik%20f%C3%B6r%20jobb,%20v%C3%A4lf%C3%A4rd%20och%20milj%C3%B6.pdf> (Hämtad 2016-05-04).

Centerpartiet. 1976. *Centerns valprogram 1976*.

<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/c/manifesto/1976> (Hämtad 2016-05-04).

Centerpartiet. 1979. *70 punkter inför valet*. <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/c/manifesto/1979>

(Hämtad 2016-05-04).

Centerpartiet. 1991. *I HELA FOLKETS INTRESSE – Centerns valprogram 1992 -1994*.

<https://snd.gu.se/sv/vivill/party/c/manifesto/1991> (Hämtad 2016-05-13).

Centerpartiet. 1994. *PÅ GRÖN KVIST*. <https://snd.gu.se/sv/vivill/party/c/manifesto/1994>

(Hämtad 2016-05-13).

Centerpartiet. 2006. *Kontrakt. För fler jobb, förnyad välfärd och god miljö. Centerpartiets valmanifest 2006*.

<https://centerpartiet.se/Documents/rapporter/2006/Centerpartiets%20valmanifest%202006.pdf> (Hämtad 2016-05-04).

Centerpartiet. 2007. *Stämmobeslut Partistämman 2007 – Område 2. Gröna Visioner*.

https://www3.centerpartiet.se/Documents/Partistammor/2007/Protokoll%20Riksstamm%202007_Omr%202%20-%20Miljoprogram.pdf (Hämtad 2016-05-06).

Centerpartiet. 2009. *Stämmobeslut Partistämman 2009 – Område 3. Klimatpolitik som tillväxtkraft*. [https://www.centerpartiet.se/wp-content/uploads/2014/03/3.-](https://www.centerpartiet.se/wp-content/uploads/2014/03/3.-Slutprotokoll_Omra%CC%8Ade3_Partista%CC%88mman2009.pdf)

[Slutprotokoll_Omra%CC%8Ade3_Partista%CC%88mman2009.pdf](https://www.centerpartiet.se/wp-content/uploads/2014/03/3.-Slutprotokoll_Omra%CC%8Ade3_Partista%CC%88mman2009.pdf) (Hämtad 2016-05-06).

Holmberg, Sören. 2011. *Kärnkraftsopinionen pre-Fukushima*. Göteborg Universitet: SOM-institutet. http://som.gu.se/digitalAssets/1351/1351217_215-222-s-holmberg--k--rnkraft.pdf (Hämtad 2016-05-02)

Proposition 2009/10:172. *Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte*. <http://www.regeringen.se/contentassets/84dbbc115d6c442492a95eea7547edc4/karnkraften---forutsattningar-for-generationsskifte-prop.-200910172> (Hämtad 2016-05-17).

U.S. Energy Information Administration. 2016. *International Energy Statistics*. <http://www.eia.gov> (Hämtad 2016-05-11).

Regeringskansliet. 2009. *En hållbar energi- och klimatpolitik för miljö, konkurrenskraft och trygghet*. <http://www.regeringen.se/contentassets/2f950b3f12a84b7495dadba6c0b974a7/en-hallbar-energi--och-klimatpolitik-for-miljo-konkurrenskraft-och-trygghet> (Hämtad 2016-05-17).

Sveriges Riksdag. 2010. *Kärnkraften – förutsättningar för generationsskifte*. http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/arende/betankande/karnkraften---forutsattningar-for_GX01NU2 (Hämtad 2016-05-17).